

TUNA VİLAYETİ, YANYA VE KONYA EYALETLERİNDE EVLENMEYLE İLGİLİ DÜZENLEMELER (1865)

Tülay ERCOŞKUN*

Özet

Osmanlı İmparatorluğu'nda yenileşme döneminde evlilikler ve düğün gelenekleri, nüfusun arttırılması, imar-ı mülkün sağlanması ve halkın işlemlerinin kolaylaştırılması gibi sebeplerle düzenlenmiştir. Tuna Vilayeti, Yanya ve Konya Eyaletlerinde evliliklerle ilgili 1865 yılında yapılan düzenlemeler, yörelerde geçerli olan düğün geleneklerini, yaşanan sorunları ve çözüm önerileriyle dönemin toplumsal yaşantısına ışık tutmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Evlilik, Düğün Gelenekleri ve Sorunları, Tuna, Yanya, Konya, Osmanlı Devleti.

Osmanlı İmparatorluğu'nda Tanzimat döneminde her alanda yeniden yapılanmaya gidildiği üzere konumuzu oluşturan evliliklerle ilgili de yeniden düzenlemeler yapılmıştı. Tanzimat Fermanı'nın 1839'da ilan edilmesinden sonra, uygulanmasını yerinde denetlemek üzere gönderilen teftiş memurlarıyla geçici İmar Meclisleri evliliklerde yaşanan sorunları ele almış, 1844-1845 yıllarında evliliklerin kolaylaştırılması için çıkarılan fermanlarla evliliklerde belirlenenden fazla masraf yapılmaması kararlaştırılarak ülke geneline duyurulmuştu.

İzleyen dönemde özellikle 1850 yılında konuya eğilerek başlık parası geleneği kaldırılmış, düğünlerde yapılacak masrafların neler olacağı belirlenerek sınırlandırılmış, şenlikler sırasında kutlamak amacıyla silah atılması ve kız kaçırma olayları yasaklanmıştı. Ayrıca nikâh akitleri ve izinnâme harçlarıyla ilgili düzenlemeyle alınacak harçlar tespit edilerek yolsuzlukların önlenmesi amaçlanmıştı. Tanzimat'ın taşrada uygulanmasını denetlemek üzere

* Arş. Gör. Dr., Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi; tkeskin@gmail.com.

Anadolu, Rumeli ve Bosna-Hersek bölgelerine 1863-64 yılında gönderilen müfettişlerin raporlarıyla evliliklerin yapılmasını güçleştirecek her türlü isteklerin, âdetlerin kaldırılması yönünde karar alınmıştı¹.

Tanzimat'ın ilanının ardından geçen yaklaşık 25 yıllık sürede alınan önlemlerin, evlenmede yaşanan sorunları çözüme kavuşturamadığını görmekteyiz. Ele alacağımız Tuna Vilayeti ile Yanya ve Konya Eyaleti'nde yapılan 1865 yılı düzenlemeleri evliliklerde gelenek görenek adıyla yapılan uygulamaların neler olduğunu, yaşanan sorunları ve çözüm önerileriyle dönemin toplumsal yaşantısı hakkında önemli bilgiler vermektedir.

Mithat Paşa'nın ilk olarak Niş Valiliği (1861-1864) ve ardından Tuna Valiliği (1864-1868) döneminde² Tanzimat'ın ilkelerinden olan “imâr-ı mülk”ün hayata geçirilmesine yönelik faaliyetlerinden biri de evliliklerin kolaylaştırılması yönünde alınan tedbirlerdi. Mithat Paşa, Tuna Vilayeti'nde, nüfus sayım sonuçlarını eğitim, ekonomi ve sosyal reformlar için kullanmıştı. Kısa süren sadrazamlığı döneminde de (1872), İmparatorluğun sorunlarını çözmeye sayım sisteminin kullanılmasını araştırmak üzere bir komisyon oluşturmuştu. Buna dayanarak 1874'te genel nüfus sayım düzenlemesi yayınlanmıştı. Tanzimat liderleri içinde özellikle Mithat Paşa, sayım sisteminin doğası ve yönetimi yenileştirme sürecinde sayımların kullanımıyla ilgili en geniş görüşe sahip görünmekteydi³. Ele alacağımız evlenmeyle ilgili ayrıntılı uyarıları içeren düzenlemenin, Mithat Paşa'nın Tuna Valiliği döneminde yayınlanmış olması şartırcı değildir.

¹ Sözü edilen düzenlemelerle ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Tülay Ercoşkun, *Osmanlı İmparatorluğu'nda 19. Yüzyılda Evlilik ve Nikâha Dair Düzenlemeler*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih (Yakınçağ Tarihi) Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Ankara 2010, s. 68-122.

² Mithat Paşa hakkında özellikle Niş ve Tuna valilikleri dönemindeki faaliyetleri, sosyal içerikli projeleriyle ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Bekir Koç, *Midhat Paşa (1822-1884)*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih (Yakınçağ) Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Ankara 2002.

³ Stanford J. Shaw, “The Ottoman Census System and Population, 1831-1914”, *International Journal of Middle East Studies*, sayı 9 (1978), s. 328.

Evlenme dolayısıyla yapılacak masraflara ilgiye değer ayrıntılı kısıtlamalar getirdiği belirtilmekte⁴ olan “*İzdivâc ve Tenâküh Maddesi Hakkında Tenbîhâtı Hâvî İlânnâme*” pek çok kez basıldığı hâlde, konuyla ilgili araştırma eserlerinde tarihsiz olarak ifade edilerek, Düstûr kaynak olarak gösterilmekte ve Düstûr’un yayınlanma tarihi, İlânnâmenin tarihi olarak verilmektedir⁵. Hâlbuki İlânnâme risale şeklinde 21 Şa‘ban 1281’te (19 Ocak 1865) Tuna Vilayeti’nde basılmış olup, 11 sayfadır⁶.

17 Temmuz 1866 tarihinde Tuna Vilayeti’nin yeniden düzenlenmesine ilişkin on iki nizamnâmeden biri de Müslümanların evlenme ve nikâhlanmalarında mecbur tutuldukları güçlükler ve meşru olmayan masrafların kaldırılmasıyla, makul olan derecede evlenmenin kolaylaştırılmasına dair olarak Trablusgarb’a gönderilmişti⁷. Uzun süre yürürlükte kalmış olduğu, daha sonraki

⁴ Hüseyin Hâtemî, *Hukuka ve Ahlâka Aykırılık Kavramı ve Sonuçları*, Sulhi Garan Matbaası, İstanbul 1976, s. 272. Hâtemî’nin “Türk Uygulaması Bakımından Önemli Görülen Bazı Konuların Özel Olarak İncelenmesi” başlığı altında değindiği konulardan biri de “Başlık Sorunu”dur. Tanzimat’tan sonra “İzdivâc ve Tenâküh Maddesi Hakkında Tenbîhâtı Hâvî İlânnâme”nin çıkarıldığını Düstûr’dan alıntılıyarak belirtmiştir. Önemli olanın ise İlânnâmenin uygulama alanı bulup bulamadığı olduğunu, gelenek ve göreneklerin baskısı ile ciddi bir uygulama olanağı bulamamış olduğu ve hele İlânnâmenin yaptığı ayırma göre birinci sınıftan olan kimselerin israflarının aynen süregeldiğinin kolayca tahmin edilebileceği görüşüne yer vermiştir.

⁵ “İzdivâc ve Tenâküh Maddesi Hakkında Tenbîhâtı Hâvî İlânnâmedir”, *Düstûr*, 1. Tertip, I, Matbaa-i Âmire, İstanbul 1289 (1872), 736-741, tarihsiz; “İzdivâc ve Tenâküh Maddesi Hakkında Tenbîhâtı Hâvî İlânnâmedir”, *Mecmû‘a-i Nizâmât-ı Vilâyât*, Matbaa-i Âmire, İstanbul 1284 (1867), s. 225-233. Yayınlanan bu iki nüsha arasında farklılık yoktur. George Young, *Corps de Droit Ottoman*, II, The Clarendon Press, Oxford 1905, 209-210’da yine İlânnâme tarihi yazılmamıştır. Young, düğün törelerini değiştirmek amacıyla evlilikleri sadeleştirmek, kolaylaştırmak ve nüfus artışı desteklemek için bir şeriat yasası reformu denendiğini, bu projenin hediyeler, harcamalar ve çeyiz giderlerinin yeniden düzenlenmesi gerekliliğiyle başladığını belirtmektedir. Young’ın Fransızca çevirisini yayınladığı metinde düzenleme maddeleri 11 olarak görülmektedir. Farklı gibi görünen ve dünürler arası geleneksel ziyaretlerin yasaklanması başlıklı olan 11. madde, yayınlanan diğer İlânnâme metinlerinde 10. madde kapsamındadır. Sarkis Karakoç’un *Külliyât-ı Kavânin* (yay. Haz. M. Akif Aydın ve diğerleri, Ankara 2006) adlı eserinde ise İlânnâmenin tarihi 18 Safer 1284 (21 Haziran 1867) olarak yazılıdır. Bkz. *a.g.e.*, sıra nr. 5100.

⁶ Ercoşkun, *a.g.t.*, 6. Ek, s. 246-253. *İzdivâc ve Tenâküh Maddesi Hakkında Tenbîhâtı Hâvî İlânnâmedir* (Tuna), Tuna Vilâyet Tabhânesi, 21 Şa‘ban 1281 (19 Ocak 1865).

⁷ İzdivâc ve Tenâküh Hakkında Ehl-i İslâmiyyenin Mecbur Olduğu Tekellüfât ve Masârifât-ı Nâ-meşrû‘anın İlgâsıyla Derece-i İtidâlde İzdivâcın Eşbâb-ı Teshîliyyesine Dâir Nizâm-nâme bkz. Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), Sadâret Mektubî Kalemî Mühimme Kalemî Evrakı (A.MKT.MHM), nr. 360/50, 4 Rebi‘ülevvel 1283 (17 Temmuz 1866).

tarhli arşiv belgelerinden ve Bursa'da 1913'te basılmış olmasından dolayı açıkça anlaşılmaktadır⁸.

İlânnâmeye göre, evlenme ve nikâhlanma insanlığın bir gereği olarak görülmekteydi ve bu hayırlı emrin kolaylaştırılması hakkında her din ve mezhepte, özellikle de İslamiyet'te belirlenmiş hükümlerin herkesçe bilindiği belirtilmişti. İslam hukukuna göre evlenmenin, denk olan tarafların karşılıklı rızalarıyla Türkçede nikâh dediğimiz bir mehir takdiriyle yapılan bir akitten ibaret olduğu, mehrin dahi bir miktarı müccel ve bir miktarı muccel olarak en aşağı 10 dirhem gümüş kıymetine denk olması gerektiği dile getirilmişti⁹.

Hâl böyle iken evlenme hususlarında sonradan, bir takım şeyler ortaya çıkartılıp icat edilerek “*gayret-i akrân belâsıyla*”¹⁰ gitide artmış ve bugün o dereceye varmıştı ki şer‘an 80-100 kuruş masrafla evlenilebilecek bir erkek veya kız için 5-10 kese akçe sarfı gerekmektedir. Bu nedenle alınacak şeylerin

⁸ Tuna, Milli Kütüphane, nr. 1948 A 1362; *İzdîvâc ve Tenâküh Maddesi Hakkında Tenbîhâtı Hâvî İlânnâmedir*, Muin-i Hilâl Matbaası, Bursa 1329 (1913), Beyazıt Kütüphanesi, nr. 29460. Düstûr'da tarihsiz olarak yayınlanan İlânnâme, Halil Berksun'un “Düğün Geleneklerinde Yasak”, *İdare Dergisi*, XVI/174 (Mayıs-Haziran 1945), 15'te 23 Rebi'ülevvel 1284 (25 Temmuz 1867) tarihli olarak verilmiştir. Bu makaleye atf yapan İlber Ortaylı, “The Family in Ottoman Society”, *Studies On Ottoman Transformation*, The Isis Press, İstanbul 1994, s. 135'te İlânnâmenin tarihini 23 Rebi'ü'l-evvel 1279 (8 Eylül 1862) olarak vermektedir. Halil Cin ise, *İslâm ve Osmanlı Hukuku'nda Evlenme*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1974, s. 287'de George Young, *Corps de Droit Ottoman*, s. 209'a atfen 25 Şa'ban 1291/24 Eylül 1290 (7 Ekim 1874) tarihini vermektedir. Ancak Young'ın kitabındaki tarih İlânnâmeye değil bir üstünde yer alan İranlılarla Evliliğin Yasaklandığına dair metne aittir. M. Âkif Aydın, *İslâm-Osmanlı Aile Hukuku*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul 1985, s. 141-142'de İlânnâmeyi ferman olarak adlandırmaktadır. 52. dipnotunda Düstûr'da tarihsiz olarak yayımlandığını ifade ettikten sonra, Cin'in Young'tan naklen verdiği tarih olan 25 Şa'ban 1291 (7 Ekim 1874)'i vermiştir. Ferman olarak nitelendirdiği İlânnâme'nin hem işlerliğinin hem de hukukîliğinin tartışma konusu olduğunu belirtmiştir. Daha sonraki çalışmalarında da (“Mehir”, *Türk Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, XXVIII (2003), 390) yine aynı tarihi vererek “...evlenecek olanlar dört gruba ayrılarak her grupta yer alanların düğün için yapacakları masraflar ve ödenecek mehir belirlenmişti. Ancak bu sınırlamanın fiilen ne ölçüde uygulanabildiği tartışmalıdır...” yorumunu yapmaktadır. Abdurrahman Kurt, *Bursa Sicillerine Göre Osmanlı Ailesi (1839-1876)*, Uludağ Üniversitesi Matbaası, Bursa 1998 kitabının 13. sayfasında İlânnâmeden bahsetmiş olup tarih olarak Düstûr, 1. Tertib'in yayımlandığı tarih olan 1289'u vermiştir.

⁹ Tuna, s. 2.

¹⁰ Akran ve emsallerini kıskanmanın neden olduğu sorunlar.

yarısından fazlasının şer'an, örfen ve aklen yasaklanmış ve yerilmiş, telefât ve israfât olduğunun altı çizilmişti. Ayrıca herkesin bu kadar malı vermeye gücünün olmayabileceğinden dolayı, bazı kişilerin evlenemedikleri, masraf edip evlenenlerden dahi birçoğunun haddinden ve hâlinden fazla borç altına girerek, nice felaket ve belalara uğradıklarının herkesçe bilindiği ifade ediliyordu¹¹.

Bu durumun neden olduğu ve olabileceği fenalık ve ziyanlardan en önemlisi, evlilikten mahrum kalınmasıyla gitgide nüfusun azalmasıydı. Evlenmekten mahrum kalan erkek ve kadınlar, zarurî olarak meşru olmayan yollara, örneğin fuhşiyâyâta başvurmakta ve bir takım kimseler de ciddi cinayetlere uğrayarak, ömürlerini hapisanelerde geçirmekteydi.

Köylerde 18-20 yaşını geçen kızların evlenemediklerinden nihayet kaçmak yolunu tuttukları, kaçırılan delikanlının da ceza aldığı, böylece iki taraf hanedan ve hân mânîna leke ve şe'n (şeyn¹²) getirilmesi ve daha nice nice illetlerin ve fenalıkların ortaya çıktığı belirtilmişti. Ortaya çıkan bu tür sorunların, evlenme konusunda halkın dûcâr olduğu müşkilât, mecbur bulunduğu telefât ve israfâttan kaynaklandığı belirtiliyordu¹³.

Bunun yasaklanması, ıslah edilmesi gereğinden hareketle ağırlık, cihaz (çeyiz), nişan ve velîme cemiyetlerinde yapılan telefât ve israfâtın katiyyen men' ve ilgâsı hakkında on sekiz sene önce bir emr-i âlî çıkarıldığı gibi, evvelki sene de yine umumen fermân-ı âlî çıkarılarak yasaklama pekiştirilmişti¹⁴. Bu emir geçen sene 1280/1864 Niş Eyaleti'ne gönderilmiş ve onun üzerinde Prizren, Üsküp, Sofya ve Niş sancaklarında yayınlanarak ilan edilen uyarı yazılarının pek çok ve fevkalade yararı görülmüştü. Küçük büyük herkes, bu emre süratle uymuş ve sadece Köstendil Kazası'nda bir yıl içinde 1.000'den fazla nikâh yapılmıştı. Geçen sene (1280/1864) Niş ve Üsküp eyaletlerinde

¹¹ a.g.e., s. 3.

¹² İlanâmâ'nin, *Düstûr*, 1. Tertip, I, Matbaa-i Âmire, İstanbul 1289 (1872), 736'da ve Muin-i Hilâl Matbaası, Bursa 1329 (1913), s. 4'te yer alan nüshalarında leke, kusur, ayıp anlamında "şeyn" olarak geçmektedir.

¹³ *Tuna*, s. 3-4.

¹⁴ Tuna Vilâyeti'nde 21 Şa'ban 1281 (19 Ocak 1865) tarihinde basılan nüshada ve daha sonraki yıllarda yayınlanan nüshalarında "... Ağırlık ve cihaz ve nişan husûslarında ve velîme cemiyetlerinde vuku'bulan telefât ve israfâtın kat'iyyen men' ve ilgâsı bâbında on sekiz sene mukaddem bir emr-i âlî şeref sâdır olduğu gibi evvelki sene dahi yine umûmen fermân-i âlî isdârıyla..." ifadesi aynen yer almaktadır (a.g.e., s. 4).

uygulanan usulün, Tuna taraflarında da değiştirilerek yöre halkının da nimetten hissedar edilmesi gerekli görülmüştü.

Bu konuyla ilgili görüşmeler sonucunda, evliliklerde halk dört sınıfa ayrılarak, her sınıfın hâl ve şanına, servet ve iktidarına göre taraflardan verilmesi ve yapılması caiz görülenler belirlenerek sınırlandırılmıştı. Bunun dışında az veya çok akçe ve boğça vs. alınıp verilmesi, hediye kabul edilmesi tamamen yasaklanmıştı. Bu ilga olunan maddeler örf ve âdet-i belde denilerek az ve çok yapılacak olursa esas maddeyi ihlal etmiş olacağından yapanlar, sorumlu tutularak ceza görecekti¹⁵.

Evlenecek kız için gerek nikâhtan önce gerek nikâhtan sonra erkekten ağırlık ve nişan adı altında bir şey alınmayacaktı. Ancak akit sırasında mehr-i müeccelden başka mehr-i muaccel belirlenmiş ise, bunun miktarı birinci sınıfta en fazla 1.000 ikinci sınıfta 500 ve üçüncü sınıfta 100 kuruşu geçmeyecekti. Fukara ve bî-kudret olanlar tarafından ise hiçbir şey verilmeyecekti (1. Madde¹⁶).

Evlenme ve sünnet gibi düğünlerde gerek davetli olan misafirlerce, gerek düğün sahipleri, akrabaları ve yakınları tarafından az ve çok hediye verilmek ve alınmak kesinlikle yasaklanmıştı. Bundan sonra buna cesaret edenler olursa, bu emre itaat etmemiş olacaklarından, hem alanlar hem de verenler kanunen ceza görecekti. Bu nedenle, düğün sahipleri tarafından başkalarına ya da dışarıdan düğün sahiplerinin zevç ve zevcenin yakınlarına ve bunların birbirine yani büyük küçük dâhilden ve hariçten erkeklere ve kadınlara hiç kimseye çevre¹⁷, kumaş, çamaşır gibi şeyler verilmeyecekti. Baklava, helva gibi yenilecek şeyler de gönderilmeyecekti. Düğün sonrasında erkek tarafından, kızın yakınlarına hediye gönderilmesi kaldırılmış olup hiçbirine bir akçelik bir şey verilmeyecekti (2. Madde¹⁸).

Düğün için giden davetçiye hiçbir yerde bir şey verilmeyecek az ve çok veren ve alan olur ise kabahatli olacaktı (3. Madde¹⁹).

¹⁵ *a.g.e.*, s. 4-5.

¹⁶ *a.g.e.*, s. 5.

¹⁷ Çevre: Etrafı kıvrılıp oya veya nakış ile tezysin olunmuş tülbenkten yemeni.

¹⁸ *a.g.e.*, s. 5-6.

¹⁹ *a.g.e.*, s. 6.

Nikâh akdi töreninde imam ve muhtardan başka hiç kimseye az ve çok vergi ve hediye verilmeyecekti (4. Madde²⁰).

En büyük ve iktidar sahiplerinin düğünlerinin iki günden fazla olması ve sürmesi caiz olmayacağından, cemiyetlerin bir ve nihayet iki günden fazla olmamasına, fakara takımının hiçbir suretle düğün yapmak külfetine mecbur edilmemesine herkesçe dikkat edilecekti. En büyük ve servet sahiplerinin düğünlerinde, çorba ve pilavdan başka beş ve nihayet altı türlüden fazla yemek yapılması telef, israf ve vücutça zararlı olduğundan ayıplanacak ve âdi düğünlerde bir çorba, et, pilav ve zerededen başka bir şey sunulmayacaktı (5. Madde²¹).

Gelinler hamama gittiklerinde, hamamcıya vesair hademeye hamam ücretinden başka hiçbir şey verilmeyecekti (6. Madde²²).

Kızın süslenmesiyle ilgili olarak kına, boya vesair şeyler erkek tarafından gönderilmeyecekti (7. Madde²³).

Düğün sahibi ne kadar muktedir olursa olsun, sırmalı şilte, sırmalı yorgan ve canfes²⁴ döşek yapmak, askı²⁵ namıyla gelin odasına çamaşır ve çevre gibi şeyler sermek yasaktı (8. Madde²⁶).

Düğünlerin sonunda zevç ve zevce yakınlarının bir araya gelmesiyle oluşan külfetler tamamen kaldırılmış olduğundan, bu âdet dahi hiçbir vakitte icra olunmayacaktı (9. Madde²⁷).

Gelinlerin geceleyin nakli, sokaklarda dolaştırılması ve arabadan inerken erkek tarafından eşya ve akçe vs. vaat ettirilmesi dahi yasaklanmıştı. Geceleyin sokağa çıkarılan gelin arabaları hükümetçe durdurulacaktı. Kızın arabadan inmesinde eşya vesair vaat eden ve ettiren kimseler sorumlu tutulacaktı.

²⁰ *a.g.e.*, s. 6.

²¹ *a.g.e.*, s. 6.

²² *a.g.e.*, s. 6.

²³ *a.g.e.*, s. 6-7.

²⁴ Canfes: İnce parlak ve ekseriya iki renk ibraz eder ipek kumaş.

²⁵ Askı: Başlıca gelin odasında süs için asılan şeyler, perde, çarçaf vesaire.

²⁶ *a.g.e.*, s. 7.

²⁷ *a.g.e.*, s. 7.

Gelinlerin yüzüne “*tel yazmak*”²⁸ âdeti dahi kesinlikle tard ve lağv olunmuştu. Her çeşit düğünlerde gerek köylerde gerek kasabalarda silah atmak kesinlikle yasaktı ve bazı kasabalarda “*dünür almak*” olarak adlandırılan zevç ve zevce yakınlarının yekdiğeri hanelerine geceleyin toplanarak gidilmesi ve beyhude bir takım israflar edilmesi de kaldırılıp yasaklanmıştı (10. Madde²⁹).

Evlilikle ilgili kullanılmasına izin verilen ve sınırlandırılan maddeler dört sınıfa ayrılmaktaydı. Her sınıfın hâl ve kudretine göre, aşağıda belirtilen eşyadan fazla şey alınıp verilmesi yasaktı. Bu yasak, yalnız düğün sırasına mahsustu, yoksa evlenmeden sonra zevç ve zevce birbirine dilediği gibi akçe ve eşya verip almakta serbestti³⁰.

Birinci derecede olanlar, yani memlekette diğer sınıflara oranla mal ve serveti birinci derecede bulunan iktidar sahiplerinin düğünlerinde, belirlenecek mehr-i müeccel en fazla 10 adet mecidiye yüzlük altın kıymetini geçmeyecekti. Erkek tarafından, gelinlik verilecek eşya da kılâbdân³¹ ve sırması olmayarak sade canfes ve ona benzeyen kumaştan bir kat elbise olacaktı. Mehr-i muaccel ve müeccelden fazla bir şey verilmesine erkeğin mecburiyeti yoksa da şayet elbise ve döşeme gibi eşya verecek olursa, o da kılâbdân ve sırması olmayarak bir oda döşemesi ve damasko³² veya kumaştan yatak takımı ile bir çuka³³ ferace ve nihayet 250 dirhemi geçmemek üzere bir adet sim el ayînesinden ibaret olacaktı. Gelin için gereken duvak sadece bürünceken³⁴ yapılıp hiçbir suretle 100 kuruştan fazla duvak kullanılmayacaktı.

Birinci sınıf düğünlerinde kız tarafından yapılacak şeyler de sırma, kılâbdân ve canfes olmayacaktı. Kumaştan veya gezî³⁵, damasko, marinos (marnos) gibi şeylerden olacaktı. Ev için gerekli eşyalar bir kilim, bir yatak takımı, işlemez sade bir hamam takımı, gümüş bir kahve takımı ile sim bir

²⁸ Altın veya gümüş telle işlenmiş yazma, örtü.

²⁹ *a.g.e.*, s. 7.

³⁰ *a.g.e.*, s. 8.

³¹ Kılâbdân: Kılıp denilen eğirme çarhıyla sarılan sırma veya tel ile karışık ipek veya pamuk iplik.

³² Damasko: Şam şehrinde yapılan iki yüzü ipek veya yün ya da keten karışık döşemelik kumaş.

³³ Çuka: Çuha, yün kumaş.

³⁴ Bürüncek: Ham ipek.

³⁵ Gezî: Hâre taklidi arşınlık enli kumaş; bir tür ipekli ve hareli kumaş.

gülâbdan ve bir buhurdânla sınırlandırılmıştı. Mutfak için gerekli eşyalar ise nihayet 12 sahan, beş tencere, üç tepsi, bir sini, bir güğüm, bir bakraç ve bir kazgandan (kazandan) oluşan bakır takımı ile bir mangal, bir hamam leğeni³⁶, bir sofrta takımı, üç şamdan, üç dört bardak, bir leğen ibrik ve üç sandıktan ibaret olup fazla olmayacaktı. Kız tarafından yapılacak çamaşır, havlu, uçkur ile beraber hiçbir vakitte 12 katı geçmeyecekti. Bu havlu, çevre ve uçkurlar ziyade sırma ve kılâbdân ile işletilmeyecekti (1. Sınıf³⁷).

Mal ve serveti ikinci derecede bulunan iktidar sahiplerinin evliliklerinde mehr-i müeccel beş mecdiye yüzlük altın kıymetini geçmeyecekti. Erkek tarafından verilecek elbise sırma ve kılâbdânlı olmayacaktı. Kumaş veya canfesten bir kat esvab olacaktı. Bundan fazla eşya vermek isteyenler olur ise, o da çuka veya damaskodan bir oda döşemesi, bir çuka ferace, âdî bir yatak takımı, âdî bir ayîne olacaktı. Duvaklık da 70-80 kuruşluktan ibaret olacaktı. Bu derecede olan kız için, yakınları tarafından verilecek cihaz da damasko veya şâliden³⁸ bir yatak takımı, bir kilim ve âdî bir hamam takımı, bir sofrta takımı, bir kahve takımı, üç bardak, iki şamdan, bir leğen ibrik, üç tencere, iki tepsi, sekiz sahan, bir sini, bir küçük mangal, bir güğüm, bir bakraç ve iki sandıktan oluşacaktı. Ayrıntılarıyla verilecek çamaşırın miktarı hiçbir vakitte sekiz katı geçmeyecekti (2. Sınıf³⁹).

Üçüncü derecede bulunan esnaf vs. gibi kimselerin evliliklerinde mehr-i müeccel üç adet yüzlük mecdiye altını kıymetini geçmeyecekti. Erkeğin vereceği eşya çitari (ipek ve pamuktan yapılmış bir yüzü kabartma desenli kumaş) veya o kıymette olan eşyadan bir kat elbise olacaktı. Şayet başka eşya da verecek olursa, o da basma olarak bir minder ve bir oturulacak yer (mak'ad) ve altı yastıktan oluşan oda döşemesi, kenevir bezinden bir döşek ve bir yorgandan ibaret olup duvak dahi 20-30 kuruşluktan fazla olmayacaktı. Kızın götüreceği eşya da âdî bir şilte, bir yastık⁴⁰, bir yorgan ile altı sahan, iki tencere,

³⁶ "...bir bakraç ve bir kazgandan (kazandan) oluşan bakır takımı ile bir mangal, bir hamam leğeni..." ifadeleri Bursa'da basılan nüshasında yer almamaktadır (a.g.e., s. 10).

³⁷ Tuna, s. 8-9.

³⁸ Şâlî: Şalın ince ve zarif bir çeşidi.

³⁹ a.g.e., s. 9-10.

⁴⁰ "...bir yorgandan ibaret olup duvak dahi yirmi otuz kuruşluktan fazla olmayacaktır. Kızın götüreceği eşya da âdî bir şilte, bir yastık..." ifadesi de Bursa'da basılan nüshasında yer almamaktadır. Bkz. a.g.e., s.12.

iki tepsi, bir küçük bakraç, şamdan, iki bardak, bir sandık ve iki havluyla sınırlandırılmış olup çamaşır da dört beş katı geçmeyecekti (3. Sınıf⁴¹).

Dördüncü derecede bulunan fukara ve bî-kudret kimselerin evliliklerinde, taraflardan hiçbir şey alınıp verilmeyecekti. İmam ve muhtar tarafından da hediye ve akçe talep edilmeyerek, mahalle ve köylüsü tarafından iane ile evlilikleri icra olunacaktı. Mehr-i müeccel 30 kuruştan nihayet 100 kuruşu geçmeyecekti. Buna kıyasen bir miktar mehr-i muaccel takdir olunmasında da beis yoktu (4. Sınıf⁴²).

İlânnâmenin girişinde de bahsedildiği üzere, bu uygulamanın asıl amacının evliliklerin yapılmasına ve dolayısıyla nüfusun azalmasına neden olan meşru olmayan, boş yere yapılan harcama ve israfların kaldırılması olduğu yinelenmişti. Buna uygun hareket etmeyenler, azarlanacak, gereğine göre ceza hükümleri de icra olunacağından, herkes tarafından devam ve icrasına elbirliğiyle gayret edilmesi istenmişti. Erkek ve kadınlardan hiçbirinin evlenmesine güçsüzlüğü özür olmayacağından, herkesin hâline göre evlenme ve nikâhlanmasının kolaylaştırılması, 17-18 yaşını geçen bakire kızların hiçbir yerde bırakılmayıp velileri, köy ve mahallelisi aracılığıyla uygun kimselerle evlendirilmelerine gayret ve dikkat olunması istenmekteydi⁴³.

1. Yanya Eyaleti

Tuna'da evliliklerin kolaylaştırılmasıyla ilgili İlânnâmenin yayınlandığı sırada, konu Yanya Eyaleti'nde de ele alınmıştı. Asâkir-i Şâhâne müşirlerinden Yanya Eyaleti Valisi Vezir Ahmed Paşa'nın 29 Şa'ban 1281 (27 Ocak 1865) tarihli, Yanya Eyaleti'ndeki liva kaymakamları, naibler, müftüler, kaza müdürleri ve meclis üyelerine hitap eden buyrulduşunda, Yanya Eyaleti'nce "emr-i izdivâc" hakkında icra olunan bir takım zararlı âdetlerin yasaklanması ve ortadan kaldırılması için vücûh ve halkın ileri gelenlerinden oluşan bir komisyon teşkil edildiği ve komisyon tarafından düzenlenen layiha ile Yanya

⁴¹ Tuna, s. 10.

⁴² a.g.e., s. 10.

⁴³ a.g.e., s. 11.

Meclisi'nden gelen mazbatanın Meclis-i Vâlâ-yı Ahkâm-ı Adliye'ye havale edildiği belirtilmişti⁴⁴.

Bu layiha ve mazbatada, Yanya Eyaleti'nde eskiden beri cihaz verilmesi için birçok külfet ve masrafların yapıldığı; bu cihetle halkın çoğunlukla ellerinde bulunan nakitlerini ve emlâklerini lüzumsuz yere harcayarak sıkıntılara düştüklerinden bahsedilmekteydi.

Tuna'dan farklı olarak halkın geneli haseb (soylu olma), nesep, servet ve iktidarına göre beş sınıfa ayrılarak her birinin sınırları belirlenmişti. Her birinin alıp vereceği cihaz vesairenin miktarına dair bir defter düzenlenerek, mahkeme siciline kayıt ve sebt kılınması hakkında karar alınarak emir gönderilmişti. Evlenmede şu derece ihtiyar-ı tekellüfat olunması, halkın servetinin mahvına neden olacağı gibi gücü yetmeyenler de zarurî olarak evlilik akdinden mahrum kalacaklarından, bu hâl ve uygulama neslin çoğalmasına da engel görüldüğünden düzeltilmesi gerekmektedir. Bundan sonra, itibar olunan sınıf ve derecelerinden ziyade cihaz vermeye kalkışanlar olur ise nikâh akitleri icra olunmayacaktı. Bu usule daima gereği üzere uyulması için mahalle imamlarına ve köylere uyarılar gönderilmişti. Mahalli memurlar tarafından devamlı olarak nezaret ve itina kılınmasına dair emrin çıkarılması Meclis-i Vâlâ mazbatasıyla ifade edilmişti. Bunun üzerine Divan-ı Hümâyûn'dan çıkarılan emir, vali, kaymakam, naib, müftü gibi tüm idarecilere gönderilmiş ve hükümlerin daima uygulanması ve geçerli kılınması için Yanya Eyaleti'ndeki tüm mahkemelere, liva ve kasabaların meclislerinin sicillerine kaydettirilmesi istenmişti⁴⁵.

2. Konya Eyaleti

Tuna ve Yanya'da konunun ele alındığı 1865 yılının sonlarına doğru, Konya'da Çelebi Efendi'nin konağında ulema ve yöre eşrafından oluşan Meclis-i Umûmî'de evlenmede ortaya çıkan her türlü güçleştirme ve külfetlerin kaldırılmasıyla ilgili ardı ardına çıkarılan emir ve fermanların her tarafta yayımlanarak ilan edildiği hâlde, sorunların devam ettiği belirtilmişti. Konya İmar Meclisi'nin, akran ve emsal gözetilmek üzere, yine iktidar ve tahammülden ziyade masraflarla evliliklerin zorlaştırıldığı, meşru olmayan

⁴⁴ BOA, Cevdet Dâhiliye (C.DH), 45/2215, 29 Şa'ban 1281 (27 Ocak 1865).

⁴⁵ a.g.b.

âdetlerin yasaklanarak ortadan kaldırılması için düzenledikleri 25 Receb 1282 (14 Aralık 1865) tarihli layiha, Meclis-i Umûmî’de görüşülüp onaylandıktan sonra 7 Kânûn-ı evvel 1281 (19 Aralık 1865) tarihinde Sadrazama gönderilmişti. Layihanın uygulanmasında büyük yarar görüldüğünden, birer suretleri mahalle ve köy muhtarlarına gönderilmişti. Konya merkezi ile bağlı olan nahiye ve köylerde devamlı olarak uygulanması için de Konya’nın saygın haciağalarından dört kişinin tayin edilmesi kararlaştırılmıştı. Söz konusu layihada, Konya Eyaleti yöresinde evlenmede yapılan harcamalardan ötürü evlenmenin gittikçe zorlaştığından bahisle, bundan böyle şehirde, kaza ve köylerde bulunanların maddi durumlarına göre beş sınıfa ayrılarak ne kadar harcama yapabilecekleri tespit ediliyordu⁴⁶.

Nikâh sırasında güvey tarafından yapılacak elbisenin ve mehr-i muaccel ve müeccelin verilecek ilmühaberlerde belirtilmesi, “*başlık ve terbiye bâhâ nâmıyla*” kız velileri tarafından bundan sonra para alınmayıp “*tas açması ta’bîr edilen yüzük takma*” töreninde yalnız iki tarafın en yakın akrabalarına “*hafif hediyeler*” verilerek kutlamaları isteniyordu. “*Bayramlık ve namazlık*” adlarıyla yapılan masrafların ve güvey tarafından “*elbise kat’ı*” ve gelin tarafından da karşılığı adıyla verilen ziyafetler, gece cihâz, ağırlık ve çamaşır götürülmesi yasaklanıyordu.

Ayrıca “*hamam cemiyetinin*” küçültülmesi ve güvey tarafından âdet olduğu üzere duyup da geldim “*semâ’ ederim*” deyip davetli davetsiz bir kimsenin çağrılmaması istenmekteydi. Erkek ve kadın taraflarından birbirlerine verilen hediyeler ve düğün esnasında köy ve mahalle halkına yemek vermek, gelin alaylarında kalkan oynatmak, silah atmak gibi zararlı âdetlerin kaldırılması, Konya İmar Meclisi’nde 12 madde olarak kararlaştırılmıştı.

Layihanın girişinde Konya Sancağı’nda evlenme masraflarının gitgide arttığı, kız ve oğlanların uygunsuz şeylere cesaret ederek birbirlerine kaçtıkları, akrabalarının ise bunu namus meselesi yaparak öldürme ve yaralama olaylarına karıştıklarına yer verilmişti. Rıza alarak evlenenler de bu anlayışın neticesi olarak israfa girerek borçlanmakta ve borcun ödenmesinde çaresiz kalarak uzun süre hapis veya firar ederek birçok fenalıkların ortaya çıkmasına yol

⁴⁶ Ercoşkun, *a.g.t.*, s. 256, 10. Ek: BOA, İrade-Meclis-i Vâlâ (İ.MVL), 550/24668, 17 Zilka’de 1282 (3 Nisan 1866).

açmaktaydı. Yanı sıra ziraata da zarar verdiklerinden, vergi hisseleri de halka kalmaktaydı. Bazıları da sadece borcunun faizini ödeyebilmekte, asıl borç ise mirasçılara kalmaktaydı. Bu durum, ülkenin kalkınmasını da engellediğinden önlenebilmesi için bir düzenlemeye ihtiyaç duyulmuştu.

Layihanın birinci maddesinde hâlihazırda şehirde yaşayan erkek tarafı beş grup addedilerek ne kadar harcama yapabilecekleri belirleniyordu. Birincisi 7.500 ikincisi 5.000 üçüncüsü 3.000 dördüncüsü 2.000 beşincisi 1.500 kuruşluk masraf yaparak evlenecekti. Kaza ve köylerde yaşayanlarda aynı şekilde birincisi 5.000 ikincisi 3.500 üçüncüsü 2.500 dördüncüsü 2.000 beşincisi 1.000 kuruşluk masraf yapacaktı. Kadın tarafının da buna benzer oranda olageldiği gibi masraf yapmaları öneriliyordu.

Ayrıca mahalle imamları ve muhtarlar taraflarından verilmekte olan ilmühaberde yaptıracakları elbise, mehir olarak belirlenen eşyalar dikkate alınarak masraflar kaydedilmeliydi. Padişah'ın emri ve beldenin kararı gereğince, mehr-i muaccel ve müeccel miktarının ilmühaberde belirtilmesi, hatır için belirlenenden fazla para harcanmasına izin verenler olursa, sorumlu tutulacaklarının bütün köylere ve mahalle halkına beyannamelerle duyurulması öngörülüyordu (1. Bend).

Bu tarihten önceki düzenlemelerde halk, gelirlerine göre sınıflandırılarak yapacakları masraflar için bir ölçüt belirlenirken, Konya örneğinde öncelikle yaşadıkları yere göre yani şehir ve kaza, köyler olmak üzere ikiye ayrıldıktan sonra gelirlerine göre yapabilecekleri masraflar için ölçütler belirlendiğini görmekteyiz. Düzenlemelerde genellikle halkın gelirlerine göre üst, orta ve alt olmak üzere üç sınıfa, bazen de alt sınıfın da altında bulunanlar olarak dörde ayrıldığını daha önceki örneklerimiz teyit etmektedir. Sadece Yanya ve Konya örneklerinde halkın gelirlerine göre beş sınıfa ayrılması dikkat çekmektedir.

Şehir ve köylerle Konya Sancağı'nın sınırlarındaki çoğu kazada ve özellikle aşiretler arasında kız velileri tarafından öncelikle "*başlık ve terbiye bâhâ nâmıyla*" nakit ve peşin olarak fakir fukaradan 3.000 kuruştan 15.000 kuruşa kadar akçe alınıp verilmekteydi. Bunun onaylanacak bir tarafının olmadığından, bundan böyle bu usulün tamamen lağvıyla buna uymayanların cezalandırılmaları için gereğinin yapılacağı vurgulanıyordu (2. Bend).

Şu anda uygulanmakta olan hitbe okunmasından sonra, yüzük takma vesilesiyle yapılan kadın cemiyetlerinde, erkek tarafından alacağı kızın tüm yakınlarına pek çok ağırlık ve hediye gönderildiği gibi kız tarafından da karşılık olarak güveyin tüm akrabasına çamaşır gönderilerek tarafların gereksiz büyük masraflara girdiği belirtilmişti. Bundan böyle, vazgeçilerek sadece en yakın akrabalara elli kuruştan nihayet iki yüz kuruşu geçmemek üzere bir adet yüzük ve küçük hediyeler ile kutlama merasimi yapılması isteniyordu. Kız tarafından da yalnız nişanlısına âdî bir kat çamaşırdan ziyade bir şey verilmemesi uygun görülmüştü (3. Bend).

Hitbeden sonra alacağı kız, hanesine gelinceye değin geçen sürede bayram ve benzeri günlerde “*bayramlık ve namazlık*” adıyla da taraflarca haylice masraflar yapıldığından, bundan sonra taraflardan sadece tebrikle yetinmeleri, bu yolda nesne alınıp verilmemesi öngörülyordu (4. Bend).

Evlenme öncesinde elbise kesimi gerekçesiyle konu komşudan pek çok kimselerin davet edilerek ziyafet verildiği, kız tarafının ise düğünden bir hafta öncesinde karşı yemeği adıyla birçok komşu ve akrabaya yemek verdiği belirtilerek, bundan böyle bu tür gereksiz ziyafetlerden vazgeçilecekti (5. Bend).

Erkek tarafının düğünden bir hafta öncesinde, cihazı yani “tesmiye-i mehr” edilen eşyayı kız hanesine gönderirken, geceleyin şöhret göstergesi olarak bir takım çeng ü çegâne ile şamatat edildiğinden tarafların beyhude masrafa girmelerine sebep olunmaktaydı. “Tesmiye-i mehr” edilen eşyanın kız hanesine göndermekten ibaret olan bu durumun, gece veya gündüz şahıslara göre eşyaların deve veyahut diğer hayvanlara yüklenerak gönderilmesinde kolaylık olacağından, bundan sonra açıklandığı şekilde uygulanması uygun görülmüştü (6. Bend⁴⁷).

Ayrıca cihaz gönderildiğinde, erkek tarafından ikinci kez ağırlık olarak haylice eşya gönderildiği gibi, kız tarafından da birçok çamaşır gönderildiğinden, bundan sonra bu yolda dahi taraflar birbirine hiçbir şey alıp vermeyecekti (7. Bend).

⁴⁷ Metnin aslında beşinci bend yanlışlıkla iki kez tekrarlanmıştır. Altıncı bend olarak düzelttiğimiz bu kısım aslında “beşinci bend” olarak geçmektedir.

Kadın tarafının birkaç yüz kadını davet ederek hamama götürdüğü, şahsına göre 500 kuruştan 2.000 kuruşa kadar tarafların gereksiz masraflara girdikleri belirtilerek, bundan böyle hamama götürülecekler yakın akrabalarından birkaç kişiyle sınırlandırılacaktı (8. Bend).

Erkek tarafından “*semâ’ ederim*” diye birkaç gece davetli davetsiz delikanlıların toplanarak, “*çeng u çegâne ve ‘ıyş-ı işret’* gibi şeriata uygunsuz tutum ve davranışlarda bulduklarından, bundan böyle düğün yapacak kimseler ziyafetli veya ziyafetsiz gece “*semâ’ nâmıyla*” kimseyi davet etmeyecekti (9. Bend).

Düğünlerdeki davetlerde erkek ve kadın tarafından hediye alınıp verilmesi ise kesinlikle yasaklanıyordu (10. Bend).

Şehir merkezindeki mahallelerde, bazı mahallelerin 100, 150 haneden ibaret olduğu, düğün yapanların akraba ve yakınlarından başka bütün mahalle halkını davet ettikleri, bunun bir zorunluluk addedildiği, bu yüzden birçok kimsenin masrafların üstesinden gelemediği, düğünlerin ertelendiği belirtilmişti. Köylerde ise bütün köy halkına pılav yedirildiği, masrafının 3.000 kuruş ve daha fazlaya mal olduğu, bunu yapmayan köylülerin, köy ve mahalle halkınca adeta kınandıkları ortaya konmuştu. Bundan böyle evlenecek kimselerin hâl ve sınıflarına göre, beş sofradan en çok otuz sofraya kadar misafir davet etmesi, bî-kudret olup hiç davet edemez ise yekdiğerine hasbice muavenetle gelin götürmeleri, davete gücü yetmediğinden dolayı kimse tarafından ayıplanılması ve müdahale edilmemesi öngörülüyordu (11. Bend).

Sonuncu maddede ise gelin alaylarında nelerin yapılabileceği belirlenmişti. Bazen daire ve davul gibi şeyler bulunabilir ise de öyle kalkan oynamak, silahla donanıp tabanca ve tüfenk atmak, gündüz havai fişenk atmak, güveyi hamama götürürken daire ve çevre gibi şeyler çalınarak ve içlerinde delikanlı olanları oynattırmak gibi bir takım “*mugâyir-i âr hayâ hâlâtın*” meydana getirilmesine izin verilmeyecekti. Bundan sonra bu gibi kabul edilemeyecek şeylerin yapılmaması hakkında icap edenlere gerekli uyarılar yapılacaktı⁴⁸.

⁴⁸ 25 Receb 1282 (14 Aralık 1865) tarihli ve El-Dâi Müderris (6 kişi), El-Dâi (6 Kişi), Eşraf-ı Belde (12 kişi), Vücûh-ı Belde (6 Kişi) mühürleri yer almaktadır. BOA, İ.MVL, 550/24668, 17 Zilka‘de 1282 (3 Nisan 1866).

Komisyonda düzenlenen layiha, Konya Meclisi'nin mazbatasıyla Meclis-i Vâlâ'ya havale edilmişti. Meclis-i Vâlâ'da 10 Zilka'de 1282 (27 Mart 1866) tarihinde görüşülen konuyla ilgili layihada yazılı olduğu üzere, belirlenen dereceler ve masraflar uygun görülerek bu maddelerin hükümlerinin gereği gibi uygulanması için Konya Eyaleti Valisi'ne hitaben bir ferman gönderilmesi kararı alınmıştı⁴⁹.

Konya'da evliliklerle ilgili yapılan düzenleme de ayrıntılı olmakla birlikte, Tuna'da yayınlanan evlenme ve nikâhların kolaylaştırılması hakkındaki İlânnâme, çok az değişiklikle 1867'de basılan *Mecmua-i Nizâmât-ı Vilâyât*'ta ve ardından 1872-73'te basılan *Düstûr*'un 1. cildinde tarihsiz olarak yayınlanarak ülke geneline duyurulmuştu.

1871 tarihli arşiv belgesine göre, Vilâyet Nizâmnâmesi'nde (1867) de yer alan evlenmede yapılan aşırı harcama ve israfın önlemesiyle ilgili İlânnâme hükümlerinin Rodos'taki gayr-i müslim halkı da kapsayıp kapsamadığı sorulmuştu. Kızları evlenecekleri vakit damat tarafından verilmesi âdet hâline gelen yüzük kıymeti dört çeşit itibar olunarak birincisi nihayet 1.000, ikincisi 500, üçüncüsü 300, dördüncüsü 30 kuruştan 100 kuruşu aşmaması gerektiği belirtilmişti. Diğer konularda da Vilâyet Nizâmnâmesi'nde belirtilen usule uyulması istenilmişti. Ancak bu konudaki hükümlere aykırı hareket edenlere ilişkin cezaî hükümlerin uygulanmaması gerektiği ifade ediliyordu⁵⁰.

Düğünlerde geleneklerin yarattığı sorunları gidermek amacıyla yapılan yerel düzenlemelerden Yanya ve Konya örneklerinin değil de Mithat Paşa'nın valiliği döneminde Tuna'da yayınlanan İlânnâmenin, daha sonraki yıllarda genelleştirilerek ülke genelinde uygulanmaya çalışıldığını görmekteyiz⁵¹.

İlânnâmenin daha sonra, uygulanıp uygulanmadığına dair ulaşabildiğimiz arşiv belgelerinden bazı bilgiler elde etmekteyiz. Buna göre, Dâhiliye Nezareti'nce, 1892 yılında *Düstûr*'da belirtilen "izdivâc nizâmnâmesine" uygun

⁴⁹ Ercoşkun, *a.g.t.*, s. 255-262, 9-10. Ekler: BOA, İ.MVL, 550/24668, 17 Zilka'de 1282 (3 Nisan 1866).

⁵⁰ BOA, Dâhiliye Mektubî Kalemi (DH.MKT), 1314/49, 23 Muharrem 1288 (14 Nisan 1871).

⁵¹ Meşrutiyet döneminde İlânnâme'nin uygulanmasında başarılı olunup olmadığına dair bkz. Ercoşkun, *a.g.t.*, "Evlenmelerde Yaşanan Sorunlar", s. 205-213.

hareket edilmesi Kastamonu Vilayeti'ne tebliğ edilmektedir⁵². Ayrıca 4 Eylül 1893 tarihinde Şûra-yı Devlet Tanzimat Dairesi'nce, İlânnâmenin yayınlanmasından yaklaşık 30 sene geçtiği hâlde “*hiçbir vilâyette tatbîk edilememiş olduğu cihetle kabîl-i icrâ olmayub*” sözleriyle uygulanamadığı belirtilirken⁵³, Dâhiliyeden bütün vilayetler ile doğrudan bağlı olmayan livalara ve Şehremaneti'ne 27 Mart 1903 tarihinde gönderilen yazıda, İlânnâme hükümlerinin tamamen icra edilmesi ve hüsn ü muhafazası gerekli görülmüştü⁵⁴. Bunların yanında Aydın Vilayeti'nin Meclis-i Umûmîsi'nde 1909 yılında, “*Düstûr'da yayınlanan tenbihât*”tan yeterli miktarda bastırılarak, köylere varıncaya kadar ilan edilmesi kararlaştırılmıştı⁵⁵.

Evliliklerin yapılmasını güçleştiren geleneklerin neden olduğu sosyo-ekonomik sorunlar düğün masrafları, başlık parasının alınması, kız kaçırma olayları gibi, yapılan düzenlemelerle kurallara bağlanarak yasaklansa da geleneklerde değişim oldukça zor olduğundan, pek çok sorun günümüzde dahi sürmeye devam etmektedir.

⁵² BOA, DH.MKT, 1921/15, 11 Receb 1309 (10 Şubat 1892).

⁵³ BOA, A.MKT.MHM, 531/13, 24 Muharrem 1311 (7 Ağustos 1893) dosya ve ekleri.

⁵⁴ BOA, DH.MKT, 675/60, 27 Zilhicce 1320 (27 Mart 1903).

⁵⁵ Aydın Vilâyeti Meclis-i Umûmîsi'nin 1325 Senesi Mukarrerâtı, Aydın 1325, s. 42.

Abstract

MARRIAGE AND WEDDING REGULATIONS OF VILAYET
OF TUNA, YANYA AND KONYA PROVINCES IN 1865

During the Reform period of the Ottoman Empire in 19th century, marriages and wedding ceremony customs were regulated and marriages promoted in order to increase the population, and development of country as well as to facilitate procedures. Tuna vilayet, Yanya and Konya eyalet regulations concerning marriages were drafted and sanctioned in 1865. In this paper, these regulations will be scrutinized since they reveal problems originated from local wedding customs and shed light on the contemporary social life of the Ottomans.

Keywords: Marriages, Wedding Customs and Problems, Tuna, Yanya, Konya, Ottoman Empire.